

УДК 711.4 : 712.2/.4-049.34 (100) (091)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗБЕРЕЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В СТРУКТУРІ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Н. Е. Ружицька, аспірант*

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: nadia_ruzh@meta.ua

Анотація. З бурхливим економічним зростанням більшість міст зазнають неконтрольованого розвитку що, своєю чергою, призводить до деградації їх історичних центрів. Саме тому в сучасній світовій практиці спостерігається значне збільшення кількості наукових досліджень щодо вдосконалення підходів збереження, реконструкції та реставрації історичних центрів у структурі міського середовища. Дослідження спрямовані не лише на окремі архітектурні пам'ятки, але і композиційні ансамблі, а саме – старі квартали, райони та великі містобудівельні комплекси в міському середовищі. У Європейських країнах існують різні моделі здійснення культурної політики, у межах яких кожна держава має свої особливості формування та реалізації стратегії політики і державного управління щодо об'єктів нерухомої культурної спадщини, які потребують збереження та захисту. Вивчення актуальних підходів стосовно збереження історичних об'єктів, втілення котрих призведе у подальшому до раціонального використання територій, та покращення економічного потенціалу, є важливими питаннями розвитку міста. Аналіз заходів нормативно-правового регулювання, та заходів щодо збереження архітектурно-планувальної структури нерухомої культурної спадщини в сучасному міському середовищі є важливою науковою проблемою, що охоплює як теоретичні так і практичні сторони розвитку містобудування.

Ключові слова: збереження, охорона, пам'ятка, міське середовище, містобудування, культурна спадщина, історико-археологічна нерухома спадщина, історичний центр.

Актуальність досліджень пов'язана з необхідністю використання сучасних підходів на основі системного аналізу і організованої діяльності щодо збереження та інтегрування історичної нерухомої спадщини в умовах прогресивного розвитку міського середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правові аспекти наукових досліджень з питань охорони нерухомої спадщини базуються на чинному

---

* Науковий керівник – кандидат біологічних наук, доцент І. О. Сидоренко

законодавстві та на міжнародних конвенціях [8, 4, 5]. Питаннями збереження культурної спадщини та аналізом зарубіжного досвіду займались Катаргіна Т.І. [3], Вакуленко В.М., Валентюк І.В. та ін. [10], Терес Н. В. [9].

Мета дослідження – проаналізувати зарубіжні підходи до збереження історичної нерухомої спадщини в структурі міського середовища.

Матеріали і методика дослідження. Застосовано методи системного та порівняльного аналізу. Інформаційною базою є: законодавчі документи, історіографічні, іконографічні та письмові джерела, а також матеріали натурних обстежень об'єктів нерухомої культурної спадщини. Історико-архітектурний потенціал вивчали за методикою Асєєва Ю.С [1]. Проблематику дослідження питань охорони об'єктів культурної спадщини розглянуто за методикою Вечерського В.В. [2].

Результати дослідження та їх обговорення. Правова база щодо охорони культурної спадщини у європейських країнах почала формуватись у першій половині ХХ століття. З того часу кожна держава намагалася побудувати власну модель охорони та правомірного використання існуючих історичних об'єктів у структурі міста [6]. Визначним для сфери охорони культурної спадщини став 1972 рік, коли на XVII сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО була ухвалена Конвенція «Про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини» [4]. У 1975 році Конвенцію ратифікувала 21 держава. За 40 років її існування до них приєдналися ще близько 170 держав. За кількістю держав-учасниць ця Конвенція є найбільш представницькою на відміну від інших міжнародних програм ЮНЕСКО. Для підвищення ефективності роботи Конвенції в 1976 році були утворені Комітет та Фонд всесвітньої спадщини. Конвенція окреслює поняття культурної і природної спадщини. Питання збереження історичних об'єктів у міському середовищі має ключове значення. В основу сучасного світового досвіду збереження історичної забудови міст покладено «Рекомендації ЮНЕСКО про збереження і сучасну роль історичних ансамблів», прийняті 26.11.1976 р. [7]. Цим документом прийнято низку нормативних правил щодо проведення робіт у структурі історичного

середовища. Містобудівельна світова спадщина, історичних міст є переконливим свідоцтвом складності процесу розвитку країн, відмінностей і різновидів держав, що також обумовлює історично-архітектурне багатство, виняткову цінність та зацікавленість питаннями збереження культурної спадщини [2].

Питання стосовно охорони історичного міського середовища вирішуються із застосуванням заходів з нормативно-правового регулювання, та заходів щодо збереження архітектурно-планувальної структури. На основі аналізу заходів щодо збереження об'єктів історико-культурної спадщини історичних міст Європи прослідковуються чіткі дії щодо нормативно-правового регулювання та заходів, безпосередньо направлених на збереження історичного міського середовища (табл. 1.).

У практиці більшості європейських країн діють як правові так і практичні архітектурно-планувальні основи збереження історичної частини міста. Правове регулювання діє як на державному, так і місцевому рівнях, що дає змогу створювати додаткові фонди і виділяти кошти для проведення заходів щодо збереження (реконструкція, реставрація, відновлення, консервація) як самих архітектурних будівель, так і прилеглих до них територій, як об'єктів, що впливають на відтворення і підтримку історичного духу місцевості.

Збереження та інтегрування історичних ландшафтів у міське середовище можна спостерігати на прикладі міста Санкт-Петербург (Росія). Останніми роками було детально опрацьовано правові методи збереження та питання у сфері охорони культурної спадщини та міського розвитку, затверджено низку правових документів, які регулюють діяльність на території історичного центру. Таким чином, містобудівельне планування впродовж років зберігає автентичність головних історичних компонентів архітектури.

Застосування методів збереження історичного середовища актуальне й у столиці Чехії – Празі. Історичний ареал Праги є автентичним завдяки вдалим містобудівельним методам збереження цієї території впродовж століть. Сучасна форма і зовнішній вигляд історичного центру Праги відображають різні етапи

багатовікового розвитку міста, що також підтверджує надзвичайну археологічну цінність, яка охороняється законом [7].

1. Заходи щодо збереження об'єктів історико-культурної спадщини

Країна, місто	Заходи нормативно-правового регулювання міського середовища	Заходи щодо збереження архітектурно-планувальної структури міського середовища
Росія, Санкт-Петербург	<p>Законодавчі акти направлені на збереження історичного ландшафту: «Про культурну спадщину (історико-культурну) Російської Федерації» (2002, 2014);</p> <p>Містобудівний кодекс Російської Федерації (2004, 2014);</p> <p>«Про генеральний план Санкт-Петербурга» (2005, 2013);</p> <p>Закон «Про генеральний план Санкт-Петербурга та межі зон охорони культурної спадщини на території Санкт-Петербурга» (2008, 2014);</p> <p>Закон «Про правила землекористування та забудови Санкт-Петербурга» (2009, 2010) [7].</p>	<p>Планувальна структура історичного центру характеризується дотриманням єдиного архітектурного стилю;</p> <p>У плануванні забудови історичної частини міста не допускається порушення висотності забудови, що своєю чергою не спричиняє деградації історичного середовища;</p> <p>Регулюється впровадження буферних захисних зон на території історичного центру міста.</p>
Чехія, Прага	<p>Пам'ятки охороняються Чеським законом № 20/1987. про збереження державної спадщини з внесеними змінами.</p>	<p>Регламентация дій і захист державними та місцевими органами території об'єктів;</p> <p>Суворий контроль щодо виконання робіт з реконструкції, реставрації, відновлення та консервації на основі історичних матеріалів і технологічних процесів;</p> <p>Моніторинг і регулярне обслуговування території історичного центру міста та об'єктів історико-культурної спадщини, розташованих на ній;</p> <p>Підготовка щорічних звітів про стан об'єктів.</p>
Бельгія, Брюге	<p>Правоохоронні дії щодо зазначених об'єктів почали впроваджуватись з 1972 р.</p> <p>У 2012 році розроблено «План управління світовою спадщиною», що координується правовими органами та управлінням з охорони природи та спадщини міста</p>	<p>Реєстрація в фламандському інвентарі та позначення на карті оцінки побудованої спадщини в історичному центрі міста, що служить інструментом управління з приводу цих об'єктів;</p> <p>Всі сучасні впровадження у ландшафтно-планувальну структуру міста є другорядними порівняно із історичною забудовою та шаром стародавніх об'єктів і не порушують цілісність архітектурного середовища;</p> <p>Відбудова та роботи щодо консервації, реконструкції та реставрації об'єктів засновані на ретельній історико-художній оцінці та відновленні філософії і традицій.</p>

Ще одним показним прикладом збереження історичного середовища є місто Брюгге у Бельгії, де за допомогою сукупності правових і вдалих ландшафтно-планувальних методів (див. табл. 1) вдалося зберегти історичну цілісність міста. Історія міста добре представлена в міських та архітектурних спорудах, які гармонійно об'єднують усі періоди історії з моменту заснування міста, і де оригінальна готична архітектура є ваговою частиною міської ідентичності. Містобудівна структура зберегла оригінальне планування вулиць, площ, відкритих просторів. На сучасному етапі, починаючи з XIX ст., значну увагу приділяють архітектурі міста, способам охорони та збереження, які відповідають міжнародним тенденціям з цього питання [7].

Для вирішення завдань збереження та управління історичними територіями в структурі міста необхідне дотримання законодавчих і регуляторних заходів, що матимуть вирішальне значення для забезпечення вичерпної універсальної цінності територій.

Висновки і перспективи

1. На основі аналізу зарубіжної практики охоронних заходів у розглянутих країнах можна зробити висновки, що історичні райони міста на законодавчому рівні є захищені від ушкоджень, пов'язаних із неправомірним використанням територій та з недоцільним порушенням цілісності історичного центру.

2. Роботи, пов'язані з реконструкцією, реставрацією або відновленням, які виконують на цих територіях, базуються на наукових принципах, регламентованих законодавством, що корелює із законами міжнародного рівня.

3. Історична частина міста є нерухомою спадщиною, що містить дуже цінний культурний потенціал і потребує охорони. Дослідження цих історичних територій у містобудівельній структурі та збереження об'єктів є ключовим аспектом покращення ландшафтно-просторового потенціалу міста.

Список використаних джерел

1. Асеев Ю. С. Пам'ятки архітектури. В кн.: Раннеслов'янський та давньоруський періоди. Археологія Укр. РСР. Київ. Т. 3., 1975. С. 392–413.

2. Вечерський В. В. Спадщина містобудування України: Теорія і практика історико-містобудівних пам'яткоохоронних досліджень населених місць. Київ, 2003. 560 с.

3. Катаргіна Т. І. Збереження культурної спадщини у Великій Британії, США, Канаді (історія і сучасність). Київ : НАН України; Ін-т історії України, 2003. 186 с.

4. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 1972 р. (Конвенцію ратифіковано Указом Президії Верховної Ради № 6673-XI (6673-11) від 04.10.88). URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_089.

5. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини 17.10.2003 р. (Про приєднання до Конвенції див. Закон № 132-VI (132-17) від 06.03.2008). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69.

6. Матеріали Міжнародної конференції «Конвенції ЮНЕСКО в сфері охорони культурної спадщини і національне законодавство держав – учасників СНД» URL: <https://www.ifap.ru/library/book205.pdf>.

7. Офіційний сайт центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО : веб-сайт. URL: <https://whc.unesco.org>.

8. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 23.09.2008 р. № 574-VI (574-17). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2000. 39. С. 333.

9. Терес Н. В. Міжнародна охорона нематеріальної культурної спадщини: світовий та український досвід. *Етнічна історія народів Європи*: зб. наук. праць Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2011. Вип. 36. С. 58–63.

10. Туризм і охорона культурної спадщини: український та польський досвід / В. Вакуленко, І. Валентюк, В. Грибан та ін. Київ : К.І.С., 2003. 176 с.

References

1. Asieiev Yu. S. (1975). Pam'iatky arkhitektury. V kn.: Rannieslov'ianskyi ta davnoruskyi periody. Arkheolohiia Ukr. RSR; T. 3. 392-413.

2. Vecherskyi V. V. (2003). Spadshchyna mistobuduvannia Ukrainy: Teoriia i praktyka istoryko-mistobudivnykh pam'iatkookhoronnykh doslidzhen naselenykh mist. Kyiv, 560.

3. Katarhina T.I. (2003). Zberezhennia kulturnoi spadshchyny u Velykii Brytanii, SShA, Kanadi (istoriia i suchasnist) [Preservation of cultural heritage in Great Britain, USA, Canada (history and present)]. Kiev, 186.

4. Konventsiiia pro okhoronu vsesvitnoi kulturnoi i pryrodnoi spadshchyny 1972 r. [Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage] (Konventsiiu ratyfikovano Ukazom Prezydii Verkhovnoi Rady № 6673-XI (6673-11) vid 04.10.88). Available at: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_089.

5. Konventsiiia pro okhoronu nematerialnoi kulturnoi spadshchyny 17.10.2003 r. [Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage] (Pro pryiednannia do Konventsii dyv. Zakon № 132-VI (132-17) vid 06.03.2008). Available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69.

6. Materialy Mizhnarodnoi konferentsii «Konventsii YuNESKO v sferi okhorony kulturnoi spadshchyny i natsionalne zakonodavstvo derzhav – uchasnykiv SND» [Proceedings of the International Conference "UNESCO Convention on the Protection of Cultural Heritage and the National Legislation of the CIS Member States"]. Available at: <https://www.ifap.ru/library/book205.pdf>.

7. The official site of the UNESCO World Heritage Center. Available at: <https://whc.unesco.org>.

8. Zakon Ukrainy "Pro okhoronu kulturnoi spadshchyny" vid 23.09.2008 r. № 574-VI (574-17) [The Law of Ukraine "On the Protection of Cultural Heritage"] // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 2000. № 39. 333.

9. Teres N. V. (2011) Mizhnarodna okhorona nematerialnoi kulturnoi spadshchyny: svitovyi ta ukrainskyi dosvid [International protection of intangible cultural heritage: world and Ukrainian experience]. Kiev, 58–63.

10. Vakulenko V., Valentiuk I., Hryban V. (2003). Turyzm i okhorona kulturnoi spadshchyny: ukrainskyi ta polskyi dosvid [Tourism and cultural heritage protection: Ukrainian and Polish experiences]. Kiev, 176 .

ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ СОХРАНЕНИЯ ОБЪЕКТОВ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ В СТРУКТУРЕ ГОРОДСКОЙ СРЕДЫ

Н.Э. Ружницкая

Аннотация. С бурным экономическим ростом большинство городов испытывают неконтролируемое развитие, что в свою очередь приводит к деградации их исторических центров. Именно поэтому в современной мировой практике наблюдается значительный рост количества научных исследований по совершенствованию подходов сохранения, реконструкции и реставрации исторических центров в структуре городской среды. Исследования направлены не только на отдельные архитектурные памятники, но и на композиционные ансамбли, а именно - старые кварталы, районы и крупные градостроительные комплексы в городской среде. В Европейских странах существуют различные модели осуществления культурной политики, в рамках которых каждое государство имеет свои особенности формирования и реализации стратегии политики и государственного управления по объектам недвижимого культурного наследия, требующих сохранения и защиты. Изучение актуальных подходов по сохранению исторических объектов, воплощение которых приведет в дальнейшем к рациональному использованию территорий и улучшению экономического потенциала является важными вопросами развития города. Анализ правовых, градостроительных и ландшафтно-планировочных методов сохранения недвижимого культурного наследия в современном городской среде является важной научной проблемой, охватывающей как теоретически, так и практические стороны развития градостроительства.

Ключевые слова: *сохранение, охрана, достопримечательность, городская среда, градостроительство, культурное наследие, историко-археологическое недвижимое наследие, исторический центр.*

EUROPEAN EXPERIENCE OF CONSERVATION CULTURAL HERITAGE OBJECTS IN THE CITY STRUCTURE

N.E. Ruzhytska

Annotation. *With rapid economic growth, most cities are experiencing uncontrolled development, which in turn leads to the degradation of their historic centers. That is why the modern world practice shows a significant increase in scientific research on improving approaches to the preservation, reconstruction and restoration of historical centers in the structure of the urban environment. The research focuses not only on individual architectural landmarks, but also on compositional ensembles, namely old neighborhoods, neighborhoods, and large urban complexes in an urban environment. There are different cultural policy models in the European countries, within which each country has its own peculiarities of formulation and implementation of a policy and public administration strategy for the objects of immovable cultural heritage that need to be preserved and protected. Studying current approaches to the preservation of historic sites, the embodiment of which will in the future lead to the rational use of territories, and the improvement of economic potential are important issues for the development of the city. The analysis of legal and regulatory measures and measures to preserve the architectural and planning structure of the immovable cultural heritage in the modern urban environment is an important scientific problem, covering both theoretical and practical aspects of urban development.*

Key words: *conservation, protection, tourist attraction, urban environment, urban planning, cultural heritage, historical and archaeological fixed heritage, historical center.*